

Taal onderzoek je zó

Tijdens de Grote Taaldag op 31 januari 2020 zijn de resultaten gepresenteerd van het eenjarige project *Taalkundig onderzoek: wat is dat en hoe doe je dat?*. Dit project kwam voort uit de LOT-populariseringsprijs 2018 (een stimuleringsprijs voor een nog niet uitgevoerd plan), die werd gewonnen door Kristel Doreleijers, Mathilde Jansen en Nicoline van der Sijs. Het doel: een website bouwen met mini-taalonderzoekjes die leerlingen in de bovenbouw (havo/vwo) van het voortgezet onderwijs wegwijs kunnen maken in taalkundig onderzoek. Die website is er nu, en is te vinden via <www.taalonderzoekjezo.nl>.

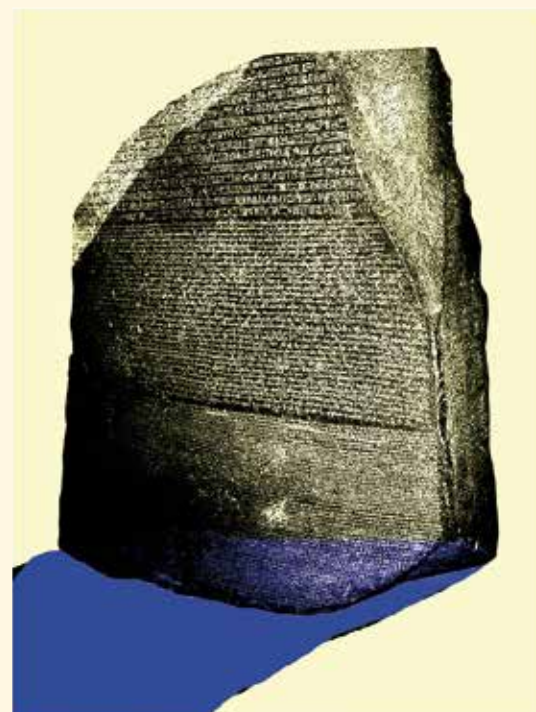
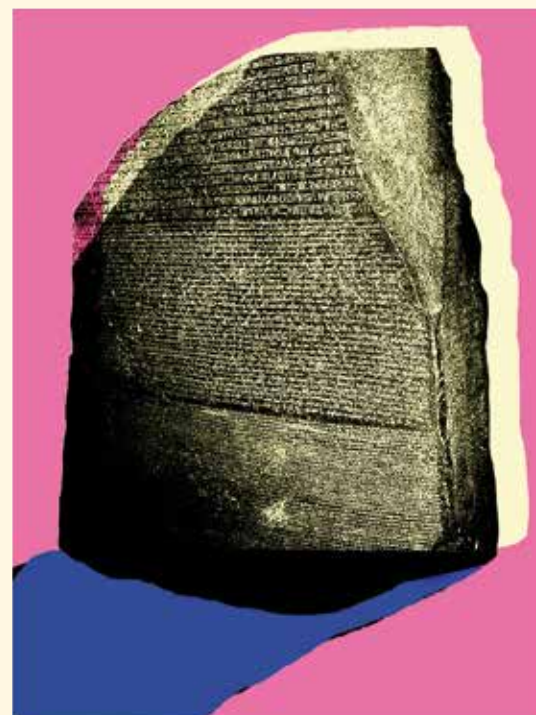
Het idee voor dit project kwam voort uit een aantal uitdagingen die momenteel spelen binnen het vakgebied van de neerlandistiek: de teruglopende studentenaantallen bij de studie Nederlands, het ‘imagoprobleem’ waar talenstudies mee kampen (KNAW, 2018) en de constatering dat het profiel Cultuur & Maatschappij leerlingen onvoldoende voorbereidt op het wetenschappelijk onderwijs (Van Rooij, 2018). Leerlingen moeten al op jonge leeftijd ontdekken wat ze interessant vinden en waar hun ambities liggen. Daarvoor is het belangrijk dat hun nieuwsgierigheid wordt aangewakkerd (Van Rooij, 2018), maar ook dat schoolvakken leerlingen *college ready* maken. Dit houdt in dat leerlingen idealiter al vóór hun overgang naar het hoger onderwijs beschikken over (onder andere) een zekere mate van (analytisch) probleemoplossend vermogen en vakinhoudelijke kennis (Conley, 2008, 2012).

Didactische doelstelling

De mini-taalonderzoekjes op de website

stimuleren dat leerlingen een onderzoekende houding ontwikkelen volgens een didactiek van ‘leren onderzoeken’ (Wientjes & Veenhoven, 2016). Door leerlingen uit te dagen vragen te stellen, zelf op onderzoek uit te gaan en kritisch na te denken, worden ze al doende betere onderzoekers. Dit kan later ook van pas komen tijdens hun profielwerkstukonderzoek. Daarnaast is er natuurlijk een belangrijke inhoudelijke component: laten zien dat het bij taalvakken niet alleen draait om vaardigheden (schrijfvaardigheid, leesvaardigheid et cetera) maar óók – en in dit geval júst – om inhoud. Door bijvoorbeeld aandacht te besteden aan het onderscheid tussen prescriptief en descriptief denken over taal, en door leerlingen zelf te laten nadenken over de drie T’s: taalgevoel, taalwerkelijkheid en taalnorm (Van Rijt & Wijnands, 2017), worden zij ‘bewustere’ taalgebruikers (Meesterschapsteams Nederlands, 2016). Tegelijkertijd kunnen zij hun schrijfvaardigheid verbeteren via korte of langere (creatieve) opdrachten, zoals het herschrijven van een verhaal, het schrijven van een kort betoog of het maken van een ‘taalmeme’.

In totaal bevat de website <www.taalonderzoekjezo.nl> vier mini-taalonderzoekjes, die ‘verkenningen’ worden genoemd. Deze worden in de loop van 2020 ondergebracht bij het Onderzoekslab van PlusNederlands, het landelijke plusprogramma voor het schoolvak Nederlands. De verkenningen sluiten aan bij verschillende thema’s: stijl & genre, taalvariatie & taalverandering, naamkunde en regionale taalvariatie, en vertrekken telkens vanuit

Illustratie: Viktoryia Shydlouskaya

concrete onderzoeksvragen. Hoe kun je leren schrijven als Harry Mulisch? Is een meisje die echt fout Nederlands? Hoe kun je de populariteit van voornamen bepalen? Komen taalregels altijd overeen met taalgevoel? Elk onderzoekje bestaat uit drie stappen: kennismaken, verdiepen en toepassen. Binnen elke stap wordt tekstuele uitleg afgewisseld met korte opdrachtjes die leerlingen zelfstandig of in groepjes kunnen uitvoeren.

Oefenen met digitale databanken en tools

Een van de manieren om leerlingen empirisch naar taal te leren kijken is via databanken, corpora en digitale tools. Door leerlingen zelf een onderzoekje te laten doen aan de hand van realistisch materiaal, krijgen ze de kans om zelf na te denken over wat ze acceptabel taalgebruik vinden in plaats van dat dit door de docent of het handboek wordt voorgedrukt (cf. Geneste, 2012). Ook is het oefenen met het raadplegen van authentiek materiaal een belangrijke stap naar *college readiness*. Leerlingen die al een beetje ervaring hebben kunnen opdoen, zullen tijdens hun vervolgopleiding minder ‘schrikken’ van grote hoeveelheden data en hier gemakkelijker hun weg in kunnen vinden. In de verkenningen op de website wordt aandacht besteed aan verschillende digitale databanken, zoals de Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten (DynaSAND) en de Nederlandse Voornamenbank (NVB). Daarnaast gaan leerlingen in de verkenning over stijl en genre aan de slag met de online tools Textalyser en Stylene. Ook gebruiken ze digitale grammatica’s (E-ANS en

Taalportaal) en online taaladviesdiensten in diverse opdrachten.

Per verkenning is een docentenhandleiding beschikbaar met daarin onder andere de leerdoelen en een antwoordmodel. De handleidingen zijn op dit moment te downloaden via de website. In de afgelopen maanden is op een aantal scholen al feedback gevraagd aan docenten die het materiaal hebben getest in vwo 5. Ga je zelf in de klas met het materiaal aan de slag en heb je opmerkingen of verbeterpunten? Feedback is welkom via: <taalonderzoekjezo@gmail.com>. ■

Kristel Doreleijers, Mathilde Jansen & Nicoline van der Sijs

LITERATUUR

- Conley, D. (2008). Rethinking college readiness. In B. Barefoot (Red.), *The first year and beyond: Rethinking the challenge of collegiate transition* (p. 3–13). Jossey-Bass.
- Conley, D. (2012). *A complete definition of college and career readiness*. Educational Policy Improvement Center.
- Geneste, D. (2012). De toepassing van digitale corpora binnen (en buiten) het talenlokaal. *Levende Talen Tijdschrift*, 99(8), 22–26.
- KNAW. (2018). *Talen voor Nederland*.
- Meesterschapsteams Nederlands. (2016). Manifest Nederlands op School: Meer inhoud, meer plezier, beter resultaat. *Levende Talen Magazine*, 103(2), 38.
- Rijt, J. van, & Wijnands, A. (2017). Taalnorm, taalwerkelijkheid en taalgevoel: De casus ‘hun hebben’. *Levende Talen Magazine*, 104(7), 4–8.
- Rooij, E. van. (2018). *Secondary school students' university readiness and their transition to university* [Dissertatie, Rijksuniversiteit Groningen]. RUG Onderzoeksdatabase. [https://www.rug.nl/research/portal/publications/secondary-school-students-university-readiness-and-their-transition-to-university\(2cea35bf-a4c5-4fa3-91c8-0a09ba1c5c9a\).html](https://www.rug.nl/research/portal/publications/secondary-school-students-university-readiness-and-their-transition-to-university(2cea35bf-a4c5-4fa3-91c8-0a09ba1c5c9a).html)
- Wientjes, H., & Veenhoven, J. (2016). *Eureka! Didactiek voor het leren onderzoeken in het vwo*. Centrum voor Onderwijs en Leren.